

Repliker

Replik på Jenny Westerstrands recension

Recensionen av min avhandling *Är sex arbete? Svensk och tysk prostitutionspolitik sedan 1970-talet* i *Sociologisk Forskning* 2/09 är skriven av juristen Jenny Westerstrand, som under våren har lagt mycket tid på att ifrågasätta min forskning och min legitimitet som uttolkare av sexköpslagens idéhistoria. Sin kritik har hon framfört i långa anföranden under min disputation, på Socialpolitik.com, i en anmälan för oredlighet i forskning till Göteborgs universitet, samt inte minst i flera hätska inlägg på jennywesterstrand.blogspot.com. Det är synd att inte någon mindre jäktad och mindre personligt engagerad fick skriva recensionen och tillföra diskussionen något nytt.

Förutom anklagelser om avsaknaden av en "egentlig forskarblick", vårdslöst handskande med citat och enögda tolkningar som hon varken motiverar eller belägger och som därför är omöjliga för mig att bemöta, gäller Westerstrands kritik främst en tolkningsfråga: Har sexköpslagen uppkommit inom en diskurs om mäns våld mot kvinnor som bygger på ett könsmaktsperspektiv eller är denna tolkning ett "misstag" såsom Westerstrand hävdar?

I sin recension skiljer Westerstrand mellan två sätt att se på prostitution: ett individcentrerat perspektiv där prostitution beskrivs som en akt och vilket de som vill normalisera prostitutionen ansluter sig till, enligt Westerstrand, samt ett strukturorienterat synsätt där prostitution beskrivs som en samhällsinstitution och där dess skapande av ojämlika könsnormer synliggörs. Westerstrand tillskriver mig det förstnämnda synsättet och menar att jag helt nonchalerar det andra. Detta trots att jag redan i inledningen av min avhandling för en lång argumentation mot denna starkt förenklande beskrivning av positionerna inom prostitutionsdebatten. (Se kapitlet "Fler än två falanger" i min avhandling.)

I avhandlingen visar jag att det finns människor som är för "fri prostitution", dvs för en avreglering av prostitutionen utan att för den skull betrakta prostitution som ett fritt val. Ungefär på samma sätt som de flesta som förespråkar "fri abort" inte tycker att abort är någonting positivt utan ett beslut som kvinnor fattar i en nödsituation, kan man förespråka "fri prostitution" och samtidigt utgå från ett feministiskt maktperspektiv.

Detta är emellertid ingenting som Westerstrand reflekterar över. Istället hävdar hon att synsättet på prostitution, som hon felaktigt tillskriver mig, är anledningen till att jag "missar [...] skillnaden mellan att betrakta prostitution som ett uttryck för mäns våld mot kvinnor (som relaterar till prostitution sedd som en akt), respektive att anlägga ett vidare könsteoretiskt perspektiv på prostitution och se dess existens i samhället som ett uttryck för en ojämlik könsrelation (det som relaterar till prostitution sett som en institution)." Enligt Westerstrand är detta "en analytisk distinktion som är helt central för förståelsen av den svenska lagstiftningens motiv". Problemet är att hon inte visar att denna distinktion verklighetsgjordes i den politiska debatten som fö-

regick sexköpslagen och som jag har undersökt i min avhandling. Utifrån min forskning framstår distinktionen som en konstruktion av Jenny Westerstrand eller ett uttryck för hennes juridiska perspektiv som saknar stöd i den idéhistoriska empirin.

Det är möjligt att ett juridiskt perspektiv tillåter andra slutsatser, men en idéhistorisk läsning av sexköpslagens förarbeten visar att synen på prostitution som ett uttryck för mäns våld mot kvinnor kopplades samman med det vidare könsteoretiska perspektivet när lagen diskuterades i riksdagen. Till skillnad från vad Westerstrand hävdar betraktades mäns våld mot kvinnor inte som individproblem utan just som uttryck för en institutionaliserad form av ojämlikhet och som knuten till prostitutionen. Regeringens direktiv till Kvinnovaldskommissionen från 1993 är ett tydligt exempel på detta:

”Våldtäkt kan ses som ett extremt exempel på obalansen i maktförhållandet mellan könen. Det finns även andra företeelser i samhället som hänger nära samman med våldet mot kvinnor och som på liknande sätt är uttryck för en sådan obalans: prostitution, pornografi, incest och sexuella trakasserier på arbetsplatserna.” (Kommittédirektiv 1993:88; jmf s 392 i min avhandling)

Även andra forskare har kommit fram till att teorier om könsrelaterat våld och könsmaktperspektivet har länkats samman när prostitutionen diskuterades i riksdagen. Så här sammanfattade juristen Eva-Maria Svensson ”den sammanhållna syn på sexhandeln som ligger till grund för svensk jämställdhetspolitik”:

”Sexhandeln definieras enligt denna syn som en form av manligt våld mot kvinnor och som ett av de mer extrema uttrycken för en ojäm maktrelation mellan män och kvinnor.” (Eva-Maria Svensson, ”Sex säljer – ett globalt problem”, i *Sex säljer. Kön och makt inom prostitution och pornografi*, 2005, s 5.)

Tesen att sexköpslagen bygger på en tolkning av prostitution som ett exempel på mäns våld mot kvinnor är väletablerad i forskningen. Till och med Jenny Westerstrand själv har tidigare skrivit:

“The Swedish position is that prostitution is a form of violence against women and that the purchase by men of women thwarts efforts to achieve a gender-equal society. It is on this basis – in general terms – that the purchase of sex is prohibited.” (Jenny Westerstrand, “Prostitution and the Cunning Patriarchy”, i Regeringskansliet: *Seminar on the Effects of Legalisation of Prostitution Activities*, Stockholm 2005, s 47.)

Det är därför helt obegripligt hur hon i sin recension likväl kan hävda att:

”Hade Dodillet [...] ägnat just idéerna kring prostitution uppmärksamhet i avhandlingen, och inte, så som tycks vara fallet, förlitat sig på den medialt framgångsrika neo-liberala mainstreamdebattens förenklade syn på sexköpslagens underliggande logiker

där just påståendet att prostitution är att tolka som mäns våld mot kvinnor enligt sagda lag är en favoritkliché, skulle detta misstag [dvs min slutsats att sexköpslagen har uppkommit inom en diskurs om mäns våld mot kvinnor som bygger på ett könsmaktsperspektiv] sannolikt ha kunnat undvikas.”

Om man är välvillig kan man läsa Westerstrands kritik som uttryck för en tolkningsvinst som jag gärna diskuterar på ett konstruktivt sätt. Men när Westerstrand nedvärderar min forskningsinsats genom att avfärda mina analyser som ”fördommande, emellanåt rent förfalskande inslag” ifrågasätter hon min trovärdighet som forskare och omöjliggör därmed en sådan diskussion. ”Sammanfattningsvis förfalskar avhandlingen ett stycke komplex och världsunik prostitutionshistoria”, konstaterar Jenny Westerstrand i slutet av sin recension, – ett omdöme som baserar sig på uppfattningen att det finns ett, och bara ett sätt att skriva sexköpslagens historia. Utifrån Westerstrands position mår denna tanke vara rimlig, men det är den inte för en idéhistoriker som vet att en rättvisande historieskrivning kräver olika tolkningar.

Susanne Dodillet, Institutionen för litteratur, idéhistoria och religion, Göteborgs universitet

Jenny Westerstrand svarar Susanne Dodillet

Det är inte första gången Susanne Dodillet låtsas som om det är en tolkningsstrid hon befinner sig i när hon får kritik för grundläggande felaktigheter, och att hon skulle sakna konkreta exempel att bemöta. I själva verket har jag, i mer utförliga debattforum, varit ohyggligt konkret (se www.socialpolitik.com). Hon har ännu inte bemött dessa konkretioner, som går vida utöver tolkningsfrågor.

Jag menar att ett stort problem med Susanne Dodilletts avhandling är hennes starkt förenklade framställning av den svenska sexköpslagsdebattens positioner. En avhandling som utger sig för att studera en debatt har därmed förfalskat den, gjort centrala idélinjer till snömos för läsarna. Detta visar sig bland annat i att hon sätter likhets-tecken mellan å ena sidan synen på prostitution som ett uttryck för och en bidragande orsak till en ojämlikhet mellan könen, och å andra sidan synen på prostitution som en form av mäns våld mot kvinnor. Hennes tolkning av innebörden av Ulrika Mes-sings ord är betecknande:

”De flesta som förespråkade sexköpslagen ... hävdade att prostitution tillhörde de värsta formerna av mäns våld mot kvinnor. Med följande ord sammanfattade Ulrika Messing regeringens uppfattning: ’Vi tycker att prostitution är ett av de värsta uttrycken för den ojämna maktfördelningen mellan män och kvinnor ...’ ” (Dodillet 2009 s 421)

Dodillet skiljer alltså inte mellan att se *ett samband* mellan prostitution och våld, och att se prostitution som *lika med* våld, ja hon menar att det är jag som uppfunnit distinktionen. För egen del ser jag en stark önskan hos Dodillet att förgrova debatten och göra en av dess sidor – de som argumenterade för ett införande av sexköpslagen – så onyanserad som möjligt.

Nu återoppar Dodillet att också jag har givit uttryck för uppfattning att sexköpslagen bland annat vilar på synen på prostitution som lika med våld. Den text hon refererar är hämtad från ett seminarium 2002 (den är inte från 2005 som Dodillet påstår) som dåvarande jämställdhetsminister Margareta Winberg hade bjudit in till om sexköpslagen.

Vid seminariet talade jag om vilka idéer som syntes bära upp försvaret av sexköpslagen. Sexköpslagen kan ju bland annat försvaras utifrån synsättet att prostitution är lika med våld, även om detta argument inte var särskilt framträdande i den debatt som föregick lagen. Det var dock vad Margareta Winberg gjorde som jämställdhetsminister. Min framställning var mycket riktigt inte – som i Dodilletts fall – idéhistoriskt kontextualiserad utan handlade om den då (2002) aktuella prostitutionspolitiken. (Att jag därtill ägnade mitt anförande åt att problematisera Winbergs förståelse är inget Dodillet berör i sin avhandling. Tvärtom har hon gjort mig till en av de främsta företrädarna för synen på prostitution som en form av mäns våld mot kvinnor.)

Margareta Winbergs förståelse var följaktligen viktig för mig att adressera som en del av den sittande regeringens förståelse av sexköpslagen. Men vilken ursäkt har idéhistoriker Susanne Dodillet för att låta en jämställdhetsministers uppfattning från 2000-talet gälla för hur debatten om sexköpslagen från 1980 och framåt såg ut, och därmed begrava de kritiska perspektiv på och idéer om prostitution som denna debatt innehöll?

Jag har inte svar på den frågan. Däremot ser jag att hennes egen övertygelse krävt av henne att hon genomkorsar kronologier, går utanför sitt empiriska fält, klipper i källor och snedtolkar de flesta som försvarat lagen och i slutändan själv uppfinner den ”radikalfeminism” hon så gärna vill stöta dolken i. Jag menar att detta är allvarligt. Hur vi skriver historia är som bekant ingen politisk bagatell. Ej heller hur vi använder våra positioner som forskare.

Jenny Westerstrand, Sociologiska institutionen, Uppsala universitet